

EFAK XIX

Teeside kogu/Book of Abstracts

University of Tartu, 29.-30.08.2024

Korraldaja (Organizer): Tartu Ülikooli filosoofiaosakond, University of Tartu Philosophy
Department

Korraldusmeeskond (Organizing Team): Roomet Jakabi, Ruth Jürjo, Heldi Marleen Lang, Margot
Must, Bruno Mölder, Eveli Neemre, Francesco Orsi, Triin Paaver, Riin Sirkel.

Tartu 2024

Peaesinejate teesid/ Abstracts of the Keynote speakers

Pauliina Remes - Norms of Conversation, Norms of Inquiry: A Platonic Approach

Uppsala University

Epistemology has for some time been in the business of broadening its scope. According to virtue epistemologists, we should look at the ways in which knowledge is acquired, and the normative features involved. According to zetetic epistemologists, we ought to consider what happens in inquiries, especially as they have a particular ontology: they are processes. Different phases suggest different epistemic challenges and call for distinctive normative regulations. Interestingly, Platonic dialogues present us inquiries, with beginnings, different parts, and some kinds of ends. They cover many procedural phases from wonder and ignorance to question formulation, presentation of alternative views and methods, all the way to concept-sharpening, ruling out unpromising directions, sometimes suggesting tentative positive views. When Socrates poses requirements on the length of the conversational inputs, or when he calls for the participants to present their own views and not those of someone else, or when he, say, demands transparency on who leads the discussion and which views have been changed during the conversation, Plato is testing norms that could ideally promote inquiries. In my talk I will examine norms under discussion especially in the dialogues such as the *Protagoras* and the *Gorgias*.

Vilius Dranseika - Folk Metaphysics and Practical Interests

Jagiellonian University

Recent research in experimental philosophy has revealed significant flexibility in folk metaphysical judgments. For instance, a patient with a permanent loss of consciousness can be perceived simultaneously as both dead and not dead. Similarly, a case of dicephalic conjoined twinning can be interpreted as a two-headed person and as two people sharing one body. In recent literature, this phenomenon has been labeled, among other terms, as ‘intrapersonal pluralism,’ ‘intrapersonal conflict,’ or ‘conflicting intuitions.’ In this paper, I will describe this phenomenon and demonstrate how this plurality of conceptual resources is utilized to achieve practical goals.

Vastuvõetud teesid tähestiku järjekorras/ Accepted Abstracts in Alphabetical Order

Valtteri Arstila - On the Continuity of Consciousness

University of Turku

Barry Dainton (2015) has usefully distinguished two ways in which our streams of consciousness might be continuous, besides considering the possibility that they are discontinuous. According to the moderate continuity thesis, the stream is deemed continuous if it does not include any gaps in experience. On the other hand, the strong continuity thesis (SCT) accepts the moderate thesis and asserts that we also experience continuity in our stream of consciousness. Furthermore, Dainton argued in favor of the SCT and posited that only the overlap model of time consciousness, which he supports, can truly accommodate this thesis. In this talk, I contend that Dainton's arguments for the SCT fall short and that, even if they were successful, his theory would still fail to accommodate the thesis. Consequently, his overlap model of time consciousness does not gain support from the SCT.

Dainton, B. (2015). The Phenomenal Continuum. In V. Arstila & D. Lloyd (Eds.), *Subjective Time: The Philosophy, Psychology, and Neuroscience of Temporality* (pp. 101–137). The MIT Press.

Ove Averin - *Academia Gustaviana* hingekäsitlustest

Tartu Ülikool

Tartu Ülikooli esimese tegevusperioodi ehk *Academia Gustaviana* (1632–1656) põhikiri hoiatab kõiki filosoofiaprofessoreid, et nad oleks oma õpetuses selged ja hoiduks metafüüsilistest spekulatsioonidest: „Eelkõige filosoofiaprofessorid esitagu noortele oma distsipliine selgelt ja arusaadavalt ilma igasuguste skolastiliste hämarate targutusteta ning metafüüsiliste spekulatsioonideta.“¹ Sellises metafüüsikapõlguses pole midagi erakordset. Alates Lutherist olid protestandid otsinud võimalusi kuidas vältida ja asendada katoliikliku õpetusega sünonüümseteks saanud Aristoteelse metafüüsikat. Kuna aga Aristoteelse metafüüsika oli tema füüsikaga tihedalt seotud ja viimasele polnud 17. sajandi esimesel poolel veel head alternatiivi, siis kippusid metafüüsilised teemad – vahest ehk lausa taotluslikult – siiski ka protestantlikes ülikoolides arutluse alla tulema. Üheks selliseks teemaks oli hing, mis küll esmapilgul võiks kuuluda metafüüsika uurimisobjektide hulka, aga – nagu kinnitavad meile *Academia Gustaviana* füüsikaprofessorid – kuulub hoopis füüsika alla.

Oma ettekandes vaatlengi, kuidas käsitleti hinge varauusaegses Tartu Ülikoolis. Kuidas õigustati hinge käsitlemist füüsikas, millistest osadest ta koosneb, millised on tema võimed ja otseloomulikult – kõige intrigeerivamalt – kust ta tuleb. Selle debati juures on kindlasti ka oluline keskenduda autoritel, keda tsiteeriti ja kelle autoriteeti selles küsimuses tunnistati. Ühest küljest, ei olnud Kesk-Euroopas aset leidvad uued tõlgendused (Descartes, Hobbes) veel Tartusse jõudnud ja seega põhineb suur osa hinge kohta käivast arusaamast endiselt Aristoteleselt. Samas aga tuleb meeles pidada, et kristlikust vaatepunktist oli Aristoteles pagan ja protestandi vaatepunktist katoliiklane.

¹ Lepajõe, Marju, ed. 1997. Tartu Akadeemia (*Academia Gustaviana*) Põhikiri = *Constitutiones Academiae Dorpatensis (Academia Gustaviana)*. Translated by Kristi Sak. Tartu Ülikooli Põhikirjad. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus. <http://hdl.handle.net/10062/52721> lk 55.

Simon Barker - Psychiatry, Consent, and Epistemic Luck

University of Tartu

So-called mental disorders have devastating effects on people's lives and effective treatments profoundly improve lives. At the same time, treatments can have severely debilitating side-effects. Moreover, as the neurodiversity and other movements have highlighted, mental disorders can be crucial components of people's identities such that 'treatment' may be harmful in its own right. Given this mixture of physical and psychological opportunity and vulnerability, questions to do with consent to psychiatric treatment have great moral significance. As in medicine more generally, much discussion has focused on the notion and nature of *informed* consent. This discussion makes clear the moral significance of the *patient's* epistemic situation with respect to their consent. However, less attention has been paid to the *psychiatrist's* epistemic situation. Yet, this seems equally as important. Clearly, for instance, the psychiatrist will not be morally permitted to move forward with a treatment if they do not *believe* the patient consents to it. Equally clear, they won't be permitted to move ahead without *evidence* for believing so. Once we recognise there are necessary conditions the psychiatrist's belief must meet, however, it becomes tempting to think there might be some sufficient ones, too. I argue that this is not the case. To do so I draw attention to how the nature of mental disorders and psychiatry's underlying power dynamics make the treatment-decision-making context susceptible to Gettier-type epistemic luck. Moreover, recognising this tells us something important about the kinds and scope of considerations that the psychiatrist must take into account in such contexts.

Dr Alexander Daniel Carruth - How (Not) to Define ‘Physical’

University of Helsinki

What is the place of the mind in the natural world? Physicalists say that apparently mental phenomena such as conscious experiences, thoughts and volitions are nothing but physical goings-on (or at least that they are in some metaphysically significant sense fully dependent on and determined by such goings-on). Their dualist opponents believe that there is some genuine, ontological discontinuity between the mental and the physical.

How should one understand the term ‘physical’ in such a context? Hempel’s Dilemma purports to show that we cannot straightforwardly understand the term as picking out either the entities encompassed in current science (on pain of rendering physicalism likely false due to the incompleteness of current theory), nor those in some final, ideal theory (on pain of trivialising the doctrine).

In response, *via negativa* and object-based accounts have become popular. However, these views face a serious objection, for they cannot distinguish physicalism from alternative monistic theories (including some non-naturalistic views that should be unacceptable to physicalists). A return to a science-based account—albeit one that is sophisticated enough to avoid the original dilemma—is required.

Alex Davies - Metacontexts and the Estonian Winter Road Maintenance ordinance

University of Tartu

It's foolhardy to try to share information across contexts using language that is prone to be interpreted differently in those different contexts. Yet we commonly do precisely this ((Abreu-Zavaleta 2019), (Peet 2016), (Pollock 2023)). In particular, many regulative documents (laws, ordinances, regulations etc.) are meant to share information across contexts even though composed with context-sensitive language (Lanius 2019). It seems likely that whether such a document succeeds in sharing information will depend on the particular set of contexts in question (what Davies (2024) calls a "metacontext"): do those contexts of interpretation encourage their inhabitants to adopt the same interpretation of the document? Or do they instead drive their inhabitants towards divergent interpretations of the document? And how do they do this? This paper reports a case-study of such a document (the Estonian Winter Road Maintenance Ordinance) and the contexts in which it is interpreted (principally, road owners and maintenance workers). The purpose of the case study is to identify plausible answers to the questions just posed. The paper reports prima facie evidence that the ordinance is interpreted differently by its different users and ventures hypotheses about why.

References:

Abreu-Zavaleta (2019), 'Communication and Variance.' Topoi.

Davies (2024), 'Metacontexts and Cross-Contextual Communication: Stabilizing the Content of Documents Across Contexts', *The Philosophical Quarterly*.

Lanius (2019), *Strategic Indeterminacy in the Law*, OUP.

Peet (2016), 'Testimony and the epistemic uncertainty of interpretation'. *Philos Stud* 173.

Pollock (2023), 'Testimonial knowledge and content preservation'. *Philos Stud* 180.

Jaako Santtu Heikkinen - Fluid concepts: A view of concepts as discontinuous and unending

University of Helsinki

In this paper, I present a view on the nature of concepts as discontinuous and unending. I suggest that concepts, the constituents of thought, are perpetually fluid and ever-changing. This perspective addresses many puzzles in contemporary philosophical discourse. The idea is that concepts differ not only between individuals, but also across separate instances of the same individual at different times. Concepts are unique at each moment of manifestation. Their semantic content derives from a wide range of associations specific to the mind they are presented to, constantly changing from instance to instance. Concepts have no essence beyond their semantic content; they are abstract objects arising from unique conditions in the nervous system and mind. They serve as carriers of semantic meaning for internal communication, remaining flexible and changing from instance to instance. The perceived endurance of concepts is a mistaken perception arising from subsuming distinct but similar mental events under the same linguistic term. These numerically separate concepts are seen as the same due to 'family resemblance' rather than actual identity.

I apply this view to the questions discussed by Mark Sainsbury and Michael Tye in their book "Seven Puzzles of Thought," offering a specific application to current debates on the nature of concepts. I also refer to contemporary neuroscientific studies on conceptual activation, which show that any particular concept triggers a large system of interlinked neurons, the exact composition of which changes and reorganizes over time. This neuronal flexibility reinforces the view of concepts as essentially unending.

Kelly Hrupa ja Andres Luure - Kimbatuses filosoofia piiridega ehk Filosoofiaga lõpuni minemine

Sõltumatud uurijad

Filosoofia mõjub paradoksaalsena, kuna see paneb mind tõelusele alistuma, kuid samas tõeluse vastu eksima. Alistumine seisneb küsimuse küsimises. Eksimine seisneb probleemi lahendamise katses. Filosoofile võidakse öelda: "Kõik mida sa teed, on filosoofia." Ja siis ta mõtleb: "Ma pean ju kuskile piiri tõmbama, sest olen ekslik." Siis ta on sunnitud filosofoerima, sest ta on kimbatuses, tal on isiklik probleem. Filosoofia on teadmatuses püsimine, iseenda eitamises püsimine. Ja filosoofia on teadmine, iseenda kui teadja jaatamine. Kas saab kuidagi mõlemad tõesed alles jätta, ilma et tekiks lõputut probleemi lahendamise regressi? Ilma et ma mätsiksin oma sisemised lõhed kinni, nii et haav läheb peitu, kuid jääb genereerima alalist hirmu. Kuidas jääda julgusesse ja mitte reeta küsimist, mis eelneb igale probleemile ja on iga probleemi taustal? Kas ma saan lahendada probleemi nii, et küsimus jääb alles, sest ainult siis saan probleemile truuks jääda?

Filosoofia saab alguse küsimisest, milles olen avatud imele, mis mulle pähe ei mahu. Kes olen mina? Kui ma küsin, siis osutun määratlematuks, kui hakkab vastama, omandan piirjooned, sest vastata ei saa iseennast määratlemata. Kas jääda küsimisse, millele pole muud vastust kui küsimine ise, või anda vastus, lahendades probleemi, s.o kimbatuse, mis seisneb selles, et tõelus ei mahu mulle pähe? Esimesel juhul on ainult algus, aga filosoofiat pole. Teisel juhul on küll filosoofia, aga tõelus on kadunud. See on valus kimbatuse. Kuidas minna filosoofiaga lõpuni, kuidas ühitada küsimus ja vastus, nii et kumbki ei kaoks ära?

Roomet Jakapi - Religioosete lausete tähendus(etus)

Tartu Ülikool

Teose *Keel, tõde ja loogika* (1936) 6. peatükis väitis Alfred Ayer, et religioossed laused kuuluvad metafüüsiliste lausete hulka ja säärasena on mõttetud: neil puudub tõeväärtus ja kognitiivne tähendus. Need laused ei väljenda fakte ega esita väiteid. Erinevalt eetika ja esteetika valda kuuluvatest lausetest ei omistanud Ayer religioossetele lausetele ka mitte emotiivset tähendust. Ayeri kriitikal oli ja on tänase päevani suur mõju analüütilisele religioonifilosoofiale, mille raames on välja arendatud mitmesuguseid käsitusi, mis püüavad näidata, et religioossetel lausetel siiski on ühel või teisel moel tähendus. Sääraste käsituste hulka kuuluvad ekspressivism (Braithwaite), eshatoloogiline verifikatsioon (Hick), minimalism (Putnam; Phillips), performatiivne käsitus (Rappaport), mõõdukas hoiakuteooria (Scott), fiktsionalism (Lipton; Le Poidevin) jt. Ettekande esimeses pooles annan nendest kontseptsioonidest struktureeritud ülevaate. Teises pooles visandan oma arusaama religioossetest lausetest ja nende tähendusest. Kaitsen seisukohta, et religioossed laused ei moodusta omaette klassi ja seega ei taba nende tähendus(etus)t selgitavad käsitused märki.

Meos Holger Kiik - Epistocracy and Populism: Second-order Ideologies Challenging Democracy

Tallinn University

Epistocracy as "the rule of the wise" and populism as "the rule of the uniform people" are usually seen as opposites. The first finds error in democracy's reliance on the suboptimal decisions by the supposedly incompetent masses and argues that political decisions should be tied to epistemic merit, not popularity. The populist critique of democracy, contrarily, finds that there is not enough political confrontation in standard representative democracies where the "real people" are not properly embodied, and thus pits an imagined direct will of the unified and virtuous people against a self-serving establishment. This article demonstrates that these ideologies have surprising underlying similarities concerning their categorization, political ontology, epistemology and a conception of political authority. Firstly, they both are second-order political ideologies that are not directly tied with substantive political content but rather with the interpretation of how to govern assuming disagreement concerning first-order political ideologies. Secondly, their political ontology divides citizens into two constitutively differing parts, one of which they (partly) exclude from political membership. Thirdly, their political epistemology assumes the existence of political truths which makes their conception of authority anti-proceduralist, either instrumentalist or moralist. Fourthly, they downplay the value of pluralism, deliberation and dissent. Uncovering these philosophical commonalities of challenges to democracy helps us detect and understand some anti-democratic tendencies better."

Kadi Kriit – Russia in Ukraine: How National Mythologies Foment Conflict

Tallinn University

While the war in Ukraine continues, international analysts are left wondering how Russia is able to amass domestic support for its increasingly violent war tactics. The mechanisms behind the national consensus that Putin has been able to form go back to the imperial history of the nation, taking on new and curious forms and comprising areas from religion to civil society. How does a totalitarian regime continue in power in the modern world and what are the tools used by the Russian government to formulate the national identity to support the war and strengthen its own exceptionalism in the minds of the citizens? By looking phenomenologically at how Russians see their role in the world and what tools the state uses to direct popular opinion and mould its citizenry, concepts such as nationalism, millenarianism, Eurasianism, as well as Putinism are analysed. From Bergson's fabulation function to the new "civil religion" and "holy war" of the Moscow Patriarchate the question of national myths and propaganda are looked at. This "guttled religion" creates a new set of pseudo-religious rituals and symbols to pave the way to ultra-nationalism planted into the minds and hearts of the citizens. Celebrating the president as both, the head of the secular state as well as a religious ideal, he is made into an object of worship and holds an unquestionable position of power. The morphed religion has emerged in Russia as a main means of justifying war, building on the religious foundations of the Russian Orthodox Church.

Hemmo Laiho - On Kant's Motto of the Enlightenment

University of Turku

Sapere aude! - Kant's motto of the Enlightenment - encourages a society the members of which are capable of independent thinking and allowed the freedom of public expression of their thoughts. In particular, the motto encourages the pursuit of knowledge unrestrained by authorities. In my talk, I offer two interpretations for the motto. The subjectivistic interpretation underscores the pluralism of views and individual freedom in gaining knowledge. The universalistic interpretation underscores the universal reason as the guarantor of the possibility of arriving at objective knowledge. Both views apparently capture something crucial about the project of enlightenment, yet they run into the risk of either taking epistemic individualism too far or transcending knowledge too much. As it turns out, this tension might be more topical than ever in today's information society that tends to emphasize the subjectivistic elements of Kant's motto.

Heldi Marleen Lang - Laste autonoomiast – kas inimuringutes kehtivad normid on piisavad selle kaitsmiseks?

Tartu Ülikool

Meditšiinieetikas on üheks probleeme tekitavamatest mõistetest autonoomia, mida peetakse valdkonnaspetsiifilise moraali üheks alustalaks. Täiskasvanud patsientide või uuringus osalejate puhul ei kahelda enamasti selles, kas nad on autonoomsed ja kas nad on võimelised ise

otsustama, näiteks kas võtta uuringust osa. Lastel on autonoomia alles välja kujunemas. Seega tekib küsimus, et mis määral ja kuidas laste autonoomiaga meditsiinialaste inimuuringute tegemisel arvestama peaks. Seda on oluline määratleda seetõttu, et laste uuringutesse kaasamise regulatsioon peaks põhinema laste autonoomial. Teema komplitseeritust suurendab ka see, et laste uuringutesse kaasamine on sageli väga kontekstitundlik, kuna lapsi nähakse eri kultuurides erineval määral enda eest vastutajatena. Ka juhul, kui lapse nõusolekut uuringus osalemiseks (*assent*) mitte võtta juriidiliselt võrdselt täiskasvanu informeeritud nõusolekuga (*informed consent*), peaks laste nõusolek olema informeeritud ja selle saamise protsess moraali seisukohast läbimõeldud ning asjakohane.

Oma ettekandes vaatlen viise, kuidas defineerida, kes on laps ja mida tähendab laste autonoomia, liikudes sellest tulenevalt määratluseni, mida kujutab endast lastelt nõusoleku küsimine inimuuringute tegemiseks. See sisaldab näiteks küsimusi, kas *opt-out* nõusolek on õigustatud ja mille poolest erinevad lastele mõeldud nõusolekuvormid täiskasvanute omadest. Ettekande aluseks on mu praktikaprojekt laste nõusoleku teemal London School of Hygiene and Tropical Medicine's, mille põhjal teen ettepanekuid, kuidas saaks lastelt nõusoleku küsimise protsessi parandada nii, et see arvestaks rohkem laste autonoomiaga. Seda saab teha kui liikuda käsitluse juurest, kus uuringuid tehakse laste peal, sellise käsitluse juurde, kus uuringuid tehakse lastega koos.

Juho Lindholm – An Evolutionary Theory of Types and Tokens

University of Tartu

Charles S. Peirce introduced the type–token–tone trichotomy in 1903 in semiotic terms (CP 2.243, 8.344; EP 2: 291, 482–483). He considered types, tokens, and tones as classes of sign-

vehicles: “legisigns,” “sinsigns,” and “qualisigns,” respectively. A *legisign* is a law that is a sign-vehicle. A *sinsign* is an actual existent thing or event which is a sign-vehicle. A *qualisign* is a quality which is a sign-vehicle. Every legisign signifies through an instance of its application, or its *replica*. The replica is a sinsign. According to Peirce, the classes of sign-vehicles are *functionalist*: if an entity *functions as* a sign-vehicle of a given kind, then it *is* a sign-vehicle of that kind.

In this presentation, I will explain Peirce’s theory of types and tokens in naturalist terms. I will argue that tokens are akin to *individual organisms* and types are akin to *species* of individual organisms. Thus, *types evolve*. Moreover, *types can be created, changed, and destroyed in space and time*. The evolution of types is partly Darwinian, partly non-Darwinian. The capacity of reproduction does not necessarily reside in tokens – a non-Darwinian trait.

This theory considers types in Aristotelian terms *in rebus* (rather than in Platonic terms *ante rem*). This means that types are real *independently of* tokenization but not *without* tokenization: in order for an entity to qualify as a type, it must signify through its tokenization. A type is embodied in its tokens; and if the tokens are destroyed, then the type will be destroyed as well.

Bibliography:

Peirce, Charles S. (CP): *The Collected Papers of Charles Sanders Peirce* (C. Hartshorne, P. Weiss, & A. W. Burks, Eds.). (8 volumes. Vols. 1–6 edited by Charles Hartshorne and Paul Weiss, 1931–1935; vols. 7–8 edited by Arthur W. Burks, 1958.) Cambridge, MA: Harvard University Press.

Peirce, Charles S. (EP): *The Essential Peirce: Selected Philosophical Writings* (N. Houser, C. J. W. Kloesel, & The Peirce Edition Project, Eds.). (2 volumes. Vol. 1 edited by Nathan Houser and Christian J. W. Kloesel, 1992; vol. 2 edited by The Peirce Edition Project, 1998.) Bloomington: Indiana University Press.

Jüri Lipping - Topoloogiline pööre filosoofias: miks ja kuidas?

Ettekande fookuseks on tutvustada Deleuze'i ontoloogilise erinevuse mõtlemise üht aluslätet—Bernhard Riemanni “muutkonna” (*Mannigfaltigkeit*) mõistet ja sellega vahetult seotud uutset ruumikäsitust, nn Riemanni ruumi. Rõhutatakse muutkonna ehk paljususe topoloogilist, problemaatilist, kontseptuaalset loomust, vaadeldakse säärase ruumi iseloomulikke tunnuseid (n-mõõtmelisus, mittemeetriline kontinuum, heterogeenne komposiitsus, lokaalselt lõimitud n-ö lapitekiline struktuur), arutatakse mõistelisi üleminekuid matemaatika, füüsika ja filosoofia vahel ning tuuakse välja sellest johtuvad metodoloogilised ja metafüüsilised järeldused (paljusus kui alternatiiv substantstile, kehade käsitlemine kihistunud ja kurdunud pindadena, filosoofilise mõtte teisaldumine loogikalt topoloogiale, dialektilise protseduuri asendumine diferentsiaalse protsessiga jne). Ühtlasi on see katse näidata Riemanni ruumi viljakat rakenduvust tõhusa teoreetilise raammõistena väga erilaadsete nähtuste, seisundite ja arengute analüütilisel käsitlemisel, sealhulgas ka ühiskondlik-poliitilise problemaatika mõtestamisel. Sellega haakuvalt on ettekande laiem eesmärk teadvustada ruumilise mõtlemise olulisust, eeskätt aga mõtlemise enese ruumilist ja ruumistavat—ruumi loovat—iseloomu. Kontseptuaalsed skeemid, diskursiivsed formatsioonid, kognitiivsed struktuurid, vaimuseisundite kirjeldused, teooriad, tõlgendused, traditsioonid, ökosüsteemid, neurovõrgustikud—neid kõiki saab vaadelda ja kaardistada muutkondlike ruumidena riemannlikus tähenduses. Filosoofiline mõtlemine on isegi vältimatult osa sellest jõujoonte ja afektsioonide intensiivsest miljööst, mille väljas orienteerumine ning mille seesmise dünaamika laialilaotamine nõuab uutset kartograafiat, topoloogiat, semionautikat ja geofilosoofiat.

Leo Luks - Polüfoonilise filosoferimise kaitseks

Underi ja Tuglase Kirjanduskeskus

Tänaseks üldlevinud arvamuse kohaselt iseloomustab filosoofiat lahkavuste ja tegemisviiside mitmekesisus, kus pole ette näha paljudele teadusharudele omast laialdast konsensust. Lisaks on viimasel sajandil rohkelt kritiseeritud (ja mitte üksnes filosoofias) käsitust (ja normi) inimesest eneseküllase subjektina, kelle kõik olulised uskumused ja nendest tulenevad teod peaksid olema sügavalt läbi mõeldud ja omavahel kooskõlas.

Nendele asjaoludele vaatamata tundub kehtivat vaikiv nõue, mille kohaselt ühe filosoofi piires peavad tema positsioonid olema omavahel koherentsed – kui mitte suisa süsteemina esitatud, siis vähemalt terase tõlgenduse abil süstematiseeritavad. Positsioonide lahknevusele tuleb leida ratsionaalne seletus (nt Wittgensteini meelemuutus), tõlgenduse teel hajutatud vastuolud on kahtlased (vt juba Herakleitos Tume). Terved armeed filosoofia-töölisi avaldavad pidevalt literatuurimägesid vastuoluliselt väljenduvate filosoofide selgeks tõlgendamiseks.

Ettekandes kaitsen polüfoonilise filosoferimise projekti. *Isedust* mõistan näitelavana, kus astuvad autopoieetilise etenduse käigus üles erinevad hääled, mis kord omavahel lahknevad, siis vastanduvad, teinekord põimuvad või isegi sulanduvad. Sellist arusaama ei pea kaitsma mõne radikaalse ja hämara postsubjektivismi programmi vaimus, piisab kasvõi meie argielus lahti rulluvate rollide vaatlusest ning neid seletavast psühholoogilisest rolliteooriast. Oluline on ka filosoofina seda polüfooniat nautida ja ergutada, mitte langeda mõne *puhta ego* saavutamise enesepettusse või selle saavutamatus hābeneda. Pendeldamine erinevate rollide ja keelemāngude vahel on just loominguline, sellest võib sündida huvitav filosoofia.

Polüfoonilise filosoferimise näitlikustamiseks esitan lühitõlgenduse mõnest vastuolulisest teemast Nietzsche mõtlemises. Näitan, kuidas Nietzsche teostes vahelduvad erinevad hääled, mõistetegelased ning nende poolt arendatavad mõtteliinid (eristan Vitalisti, Perspektivisti ja Genealoogi). Selle asemel, et koherentse Nietzsche tõlgenduse loomise nimel naba paigast rebestada, tuleks temalt hoopiski õppida, kuidas olla filosoofinagi *inimene nagu orkester*.

Kirjandus:

Cadava, E; Connor, P; Nancy, J-L (toim) 1991. Who comes after Subject? New York, London: Routledge.

Guattari, F. 1992. Chaosmosis. An Ethico-aesthetic Paradigm. Indiana University Press.

Luks, L. 2023. Dekadentsi mõiste tähendus ja kontekst Friedrich Nietzsche filosoofias. Tuna, nr 2, lk 113-138.

Mocan, G-I 2021. „I am Large, I contain Multitudes.“ Identity, Alterity and Transitional Self.

ANALELE ȘTIINȚIFICE ALE UNIVERSITĂȚII „ALEXANDRU IOAN CUZA” DIN IAȘI
VOLUMUL XIV, NO 2, SOCIOLOGIE ȘI ASISTENȚĂ SOCIALĂ, lk 37-44.

Nietzsche, F. 1988. Sämtliche Werke: Kritische Studienausgabe in 15 Einzelbänden. —
Herausgegeben von Giorgio Colli und Mazzino Montinari. — München: Deutscher Taschenbuch
Verlag / Berlin/ New York: Walter de Gruyter.

Petlevsky, S. 2014. Beyond Identity: the Dynamic Self at the Intersection of Performance
Philosophy and the Philosophy of Science. *Interdisciplinary Description of Complex Systems*
12(3), lk 187-209.

Vattimo, Gianni 1986. Jenseits vom Subjekt: Nietzsche, Heidegger und die Hermeneutik. Übers.
S. P.

Riekmann. Graz, Wien: Böhlau.

Endla Lõhkivi - Teadusinstrumentide rollist teaduses, nagu seda mõistetakse praktilises realismis

Tartu Ülikool

Keemiainseneri taustaga filosoof Davies Baird avaldas kahekümne aasta eest raamatu “Thing Knowledge: A Philosophy of Scientific Instruments”. Raamatu ilmus ajal, kui teadusfilosoofias hakati senise teooria- ja tõendite loogika keskse käsitluse asemel laiemalt uurima teadmiste saamise protsessi ja selleks kasutatavaid vahendeid. Bairdi peamine argument on, et teaduse filosoofiline käsitlus ei peaks piirduma arutluse ja mõtlemisega. Enam tuleks pöörata tähelepanu sellele, milleks tehakse katseid, millega ja kuidas neid tehakse, millises materiaalses keskkonnas, kuidas teadmised katsete tegemise tulemusel muutuvad, kuidas nende abil õpitakse.

Ehkki Bairdi käsitluses kasutatud juhtumid on huvitavad ja informatiivsed, tundub, et instrumentide funktsiooni ja teadmise saamise materiaalse protsessi mõistmisel on ikkagi vaikumisi aluseks võetud traditsiooniline epistemoloogia, mille järgi on teaduse eesmärk tegelikkuse tõene esitamine teooriates ja mudelites. Instrumendid, kemikaalid, protseduurid mängivad ikkagi kõrvalist, abistavat rolli. Selle epistemoloogiaga kaasnevad traditsioonilised raskused nagu tõendamise regress jt.

Neid raskusi on võimalik vältida, kui tõlgendada instrumentide ja protseduuride osa lähtudes teistsugusest teoreetilisest vaatekohast. Näiteks Hasok Changi poolt esitatud filosoofiline vaatekoht aktiivrealism (active realism) ning Rein Vihalemm loodud praktilise realismi kontseptsioon asetavad teadmiste saamise materiaalse keskkonna teaduse „praktikasüsteemi“ ehk praktilisse uurimistöo paradigmasse ning seega on see võrdne osa tervikust, mitte enam pelgalt abivahend.

Ettekandes püüan selgitada, kuidas selline praktikasüsteem teaduses toimib ja kuidas selline filosoofiline käsitlus võimaldab vältida traditsioonilise epistemoloogia raskusi.

References:

Baird, Davies (2004) *Thing Knowledge: A Philosophy of Scientific Instruments*, University of California Press.

Chang, Hasok (2022). *Realism for Realistic People. A New Pragmatist Philosophy of Science*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.

Vihalemm, Rein (2015). „Philosophy of Chemistry against Standard Scientific Realism and Anti-Realism“. *Philosophia Scientiae*, 19 (1), 99–113.

Miriana Maio - A layered account of factive metacognition

University of Tartu

It is well-documented that certain non-human animals (henceforth, “animals”) possess metacognitive abilities, allowing them to engage in “thinking about thinking”. This has been observed in various species, including gorillas, bonobos, orangutans (Call, 2010; recently also Tomasello, 2023 discussed metacognition in great apes), chimpanzees (Call, 2010), rhesus monkeys (Beran & Smith, 2011), dolphins (Smith et al., 1995), birds (see Fujita et al., 2012).

I posit the existence of a specific kind of metacognition that I call factive metacognition, which is based on self-knowledge—the ability to correctly self-ascribe a mental state (Coliva, 2016, p. 52), i.e., a thought. I posit that certain animals appear to demonstrate factive metacognition and, as a result, may possess self-knowledge. Factive metacognition cannot occur without self-knowledge; it follows that self-knowledge is a necessary condition to meet.

My proposed model is a hierarchical framework and a layered theory inspired by higher-order thought theories (although it is not meant to be a theory of consciousness), designed to represent self-knowledge and factive metacognition through thought-like representations. Indeed, it will be evident the hierarchical relation among first-order representation (FOR), self-knowledge (HOT2S [second-order thought]), and factive metacognition (HOT3 [third-order thought]).

HOT2 plays a central role in this model, as it is a self-ascription. When such a self-ascription is true, then self-knowledge occurs. Therefore, HOT2 becomes HOT2S ('S' stands for self-knowledge), enabling factive metacognition, HOT3, to occur. It is important to note that my research focuses explicitly on animals; thus, my theory is intended to be applied within this context.

References:

Beran, M. J., & Smith, J. D. (2011). Information seeking by rhesus monkeys (*Macaca mulatta*) and capuchin monkeys (*Cebus apella*). *Cognition*, 120(1), 90–105.

<https://doi.org/10.1016/j.cognition.2011.02.016>

Call, J. (2010). Do apes know that they could be wrong? *Animal Cognition*, 13(5), 689–700.

<https://doi.org/10.1007/s10071-010-0317-x>

Coliva, A. (2016). *The Varieties of Self-Knowledge*. Palgrave Macmillan UK.

<https://doi.org/10.1057/978-1-137-32613-3>

Fujita, K., Nakamura, N., Iwasaki, S., & Watanabe, S. (2012). Are birds metacognitive? In M. J. Beran, J. Brandl, J. Perner, & J. Proust (Eds.), *Foundations of Metacognition* (p. 0). Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199646739.003.0004>

Perdue, B. M., Evans, T. A., & Beran, M. J. (2018). Chimpanzees show some evidence of selectively acquiring information by using tools, making inferences, and evaluating possible outcomes. *PLOS ONE*, 13(4), e0193229. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0193229>

Rosati, A. G., & Santos, L. R. (2016). Spontaneous Metacognition in Rhesus Monkeys. *Psychological Science*, 27(9), 1181–1191. <https://doi.org/10.1177/0956797616653737>

Smith, J. D., Schull, J., Strote, J., McGee, K., Egnor, R., & Erb, L. (1995). The uncertain response in the bottlenosed dolphin (*Tursiops truncatus*). *Journal of Experimental Psychology: General*, 124(4), 391–408. <https://doi.org/10.1037/0096-3445.124.4.391>

Tomasello, M. (2023). Social cognition and metacognition in great apes: A theory. *Animal Cognition*, 26(1), 25–35. <https://doi.org/10.1007/s10071-022-01662-0>

Heidy Meriste - Vastutusest ja süütundest Krossi „Kajalugudes“ (Antiphoni ja Bernard Williamsi taustal)

Tartu Ülikool

Oma ettekandes analüüsin Jaan Krossi „Kajalugusid“ kui Antiphoni „Tetraloogiate“ (1941) ümbermängu moraali ja moraaliemotsioonide vallas. Siinkirjutajale teadaolevalt ei ole „Kajalugusid“ varem „Tetraloogiate“ taustal analüüsitud, kuid paralleelid kahe teose vahel on ilmsed: mõlemad sisaldavad kolme lugu, kus keegi on ühel või teisel viisil panustanud põhjuslikku sündusteahelasse, mis lõpeb teise inimese surmaga, ning üks põhiküsimusi puudutab seda, kes juhtunu eest vastutab. Väidan, et peamine erinevus kahe teose vahel tuleb välja „Kajalugude“ eessõnas, kus Kross mainib, et kui taime juurtel on lõpp-punktid, siis sünduste lõpp-punktidest saab rääkida vaid kokkuleppeliselt, lisades, et „[s]ee on eriti ilmne, kui vaadelda jälgitava sündmuse tagasiulatuvust võrdlevalt, ütleme kriminaalkoodeksi ja võimaliku süütunde ruumis“ (1980: 5). Kui „Tetraloogia“ kaitsekõned kuuluvad pigem kriminaalkoodeksi valda ning süüküsimusi esitletakse neis taanduvana mõne konkreetse asjaosalise eksimusele, siis „Kajalugudes“ kujutatakse traagiliste sündmusteni viivat põhjuslikku ahelat hajusamana ning süütunne jääb minategelast kummitama hoolimata sellest, et juhtunu ei olnud üheselt tema süü.

Sellisena seostan Krossi lähenemist Bernard Williamsi mõttega, mille kohaselt vastutuse aluseks olevaid mõisted nagu põhjustamine ja kavatsus on küll teatud piirides (näiteks õiguse vallas) kasulikud konstruktsioonid, kuid kui me püüaksime neid teatud punktist edasi rafineerida, siis „vajuksime igati õigustatud igapäevase skeptitsismi liiva“ (1993: 69). Samas vaimus Williamsiga ei tähenda see aga Krossi jaoks seda, et süütunne (Williamsil toimijakahetsuse vormis) emotsionaalsel tasandil kaoks või kohatuks muutuks. Tihti jääb see minajutustajat veel pikalt kummitama. Seda Krossi teostes tundlikult kirja pandud fenomeni aitab filosoofiliselt mõista Williamsi käsitlus sellest, kuidas inimesed ei hooli üksnes sellest, kas nad ise on eksinud, vaid ka oma mõjust maailmale ja süütutele ohvritele.

Kirjandus:

Antiphon, Andocides. "Minor Attic Orators, Volume I: Antiphon, Andocides (Loeb Classical Library No. 308)." 1941.

Kross, J. Kajalood. „Loomingu“ Raamatukogu 1980, nr. 18/19.

Williams, B. Shame and Necessity. Berkeley: University of California Press, 1993

Giovanni Mion - Breaking the Spell of Existence

Unicusano – Rome

Following Russell and Quine, the “current orthodoxy” (as Graham Priest calls it) is inclined to interpret the particular quantifier ‘some’ as ‘there exists’, and to assume that the domain of quantification comprises only existent objects: existent in reality. In this paper, I will argue that the current take on existence derives from the so-called “universalist tradition” in logic, and that such a tradition is rooted in some wrong-headed conceptions of logical validity: the very same conceptions promoted by Russell and Quine.

Bruno Mölder - Interpretivistlik vaade LLM-idele

Tartu Ülikool

Ettekandes käsitlen suuri keelemudeleid (*Large Language Model* ehk LLM) interpretivistlikust vaatenurgast. Eelkõige keskendun küsimusele, kas LLM-idel on vaimuseisundid, kui vaimuseisundite omamist mõista interpretivistlikult (või täpsemalt omistusteooria kaudu). Ühtlasi uurin, kuidas paistab interpretivism kui vaimufilosoofiline positsioon välja oma vastuse valgel. St uurin, kas interpretivism, mis käsitleb vaimset metafüüsiliselt õhukeselt, kätkeb endas sisemisi ressursse, et siiski piirata vaimuseisundite omistamist. Positsioon, millel igasugused piirangud puuduksid, peaks omistama vaimuseisundeid ka kõnepultidele ja termostaatidele ning oleks liiga liberaalne.

LLM võib vastuseks tõlgendaja viipadele genereerida enam-vähem sidusat teksti. Küsimus on selles, kas see tekst annab piisava aluse vaimuseisundite (nagu mõtted, uskumused, soovid või mõistmisseisundid) omistamiseks mudelile. Erinevad seadistused võivad anda erinevaid tulemusi (vrd Turingi testi laadne olukord, kus tõlgendaja saab omistada ainult tekstiväljundi põhjal vs olukord, kus tõlgendaja teab, et tegemist on LLM-iga.) Sensorsete stiimulite puudumine LLM-is ei pruugi iseenesest välistada vaimuseisundite omistamist LLM-ile, kuna võib lubada ka selliseid omistusi, mis võtavad arvesse ainult mõningaid omistamisallikaid, jättes stiimulid välja. Kuid teadmine, et tegemist on LLM-iga (teave, mis kuulub omistamise taustaallikasse), võib toimida omistust blokeerivalt. Kui nii, siis ei ole vaimuseisundid LLM-ile kanooniliselt omistatavad.

Interpretivistlikust vaatenurgast ei ole küsimus, kas LLM-idel on vaimuseisundeid, tegelikult faktiküsimus. Vastus sõltub rahvapsühholoogia olukorrast. Ühest küljest ei pruugi rahvapsühholoogia praegu anda kindlat vastust küsimusele, kas LLM-id suudavad mõelda ja mõista. Teisest küljest on võimalik, et LLM-ide ulatuslikuma tutvustamise ja LLM-il põhinevate toimijate arenguga kaldub rahvapsühholoogiline arusaam tulevikus selle poole, et LLM-isid peetakse ikkagi mõtlejateks, arusaajateks ja uskujateks.

Eveli Neemre - Esialgsed tähelepanekud intervjuudest Eesti loomauurijatega²

Tartu Ülikool

Oma ettekandes keskendun objektiivsusele ja väärtuskonfliktidele loomauuringutes Eesti loomauurijatega läbiviidud intervjuude põhjal. Teadusliku objektiivsuse käsitluste järgi ei saa loomauuringuid tihtipeale pidada eriti objektiivseteks kuna nendega kaasneb subjektiivne element. Tegemist on siiski elusolendite uurimisega ja mõnes mõttes ka koostööga teiste elusolenditega. Traditsiooniline teadlase ja uurimisobjekti lahusus loomauuringute puhul ei kehti ja tihtipeale ei saagi kehtida. Seetõttu olen ma oma uurimistöös huvitunud objektiivsusest loomauuringutes ja sellest kuidas uurijad praktiliselt oma tööga seotud kitsaskohti lahendavad. Sügisel 2023 viisin ma läbi 7 poolstruktureeritud süvaintervjuud Eesti loomauurijatega erinevatelt teadusaladelt ja analüüsisin neid lähtuvalt põhjendatud teooriast ja Inkeri Koskineni objektiivsuse riskikäsitlusest (risk account of objectivity). Oma ettekandes toon ma välja esialgsed tähelepanekud objektiivsuse, väärtuste ja ka väärtuskonfliktide kohta, mis intervjuudest Eesti loomauurijatega välja tulid. Minu uurimustöö aitab selgitada arusaamu objektiivsusest loomauuringutes ja nende suhestumist teaduslike objektiivsuse käsitlustega. Samuti aitab see uurimus kaardistada erinevaid väärtuseid ja väärtuskonflikte, mis võivad loomauuringuid mõjutada ja ka seda, kuidas loomauurijad ise oma teadusala ja selle probleemkohti näevad.

² Uurimistöö valmimist on toetanud Eesti Teadusagentuur (PUT 732 ja PRG 462), Eesti Haridus- ja Teadusministeerium (IUT 20-5) ja Euroopa Regionaalarengu Fond (Eesti-uuringute tippkeskus).

Rita Niineste - Kas saab olla eetiline, olemata suuremeelne?

Tallinna Ülikool

Intuitsioon ütleb, et suuremeelsus ei kuulu omaduste hulka, mille keskmine inimene eetilise käitumise eeltingimuseks seaks. Enamasti pole seda teinud ka filosoofid. Omadused, nagu vaprus, õiglus, ausus ja põhimõttekindlus peavad meid kindlustama elu ebamäärasuse ja ettearvamatus vastu. 1947. aastal ilmunud raamatus "Pour une morale de l'ambiguïté" leiab Simone de Beauvoir aga, et suuremeelsus on hädavajalik selleks, et ületada reeglipõhist ettekujutust eetikast ehk arusaama, nagu saaks inimese ees seisvaid eetilisi probleeme lahendada neid süstematiseerides, klassifitseerides ja abstraherides. Beauvoir'i seisukoht on, et eetiline mõtlemine peab aitama meil otsuseid teha olukordades, kus reeglitest enam abi ei ole. Ta kirjeldab mitmesuguseid eetilisi hoiakuid kehastavaid elulisi figuure ning toob välja nende puudused eetilise käitumise saavutamisel. Näiteks võib kirglikult ennastohverdav altruist olla võimetu nägema, et ei suuda suhtuda teistesse inimestesse kui iseseisvatesse subjektidesse, kel on tema omadest erinevad väärtused ja eesmärgid. Beauvoir'i arusaama eetilisest suuremeelsusest on edasi arendatud peamiselt feministlikus filosoofias (Heinämaa, Bergoffen jt), kuid sellel võiks selgitusjõudu olla ka üldisemalt tänapäeva ühiskonnas, mida iseloomustab ühest küljest vaenutsevate rühmade järjest äärmuslikum kapseldumine ning teisest küljest idealistlik-optimistlik soov teha head, mis kipub aga liiva jooksuma liigse naiivsuse tõttu. Ettekandes analüüsin, kas ja kuidas aitaks suuremeelsuse mõiste avardada võimalusi vastastikuseks mõistmiseks nii akadeemilisel kui ka laiemalt ühiskondlikul eetilisel väljal.

Kirjandus:

Beauvoir, Simone de. *Pour une morale de l'ambiguïté*. Paris: Éditions Gallimard, 1947.

Bergoffen, Debra. *The Philosophy of Simone de Beauvoir: Gendered Phenomenologies, Erotic Generosities*. Albany: State University of New York Press, 1997

Heinämaa, Sara. "Ambiguity and Difference: Two Feminist Ethics of the Present", Parker, Emily, toim. *Differences: Rereading Beauvoir and Irigaray*. Oxford University Press, 2018

Francesco Orsi - Metaethics and Practical Relevance

University of Tartu

The study of metaethics is standardly introduced by presenting it as including questions about ethics asked from the point of view of other philosophical areas, like metaphysics, philosophy of mind, philosophy of language or epistemology. While this presentation is descriptively accurate (this is what the largest part of metaethics as currently practiced is like), it often leaves audiences (students, in particular) dissatisfied: what does metaethics, so characterized, have to do with ethical theories (consequentialism etc.), let alone with ethical problems and ethical practice? In this talk I make a start on defending a different point of view on metaethics: metaethics can and should be practically relevant. I will only defend the first part of this statement (metaethics can be practically relevant). In particular, I will show that accepting a certain metaethical view (e.g. non-naturalist moral realism) can lead to certain patterns of thinking, motivation, behavior, which should be expected to diverge from patterns of thinking, motivation or behavior influenced by the acceptance of rival metaethical views. The burden is on those who think such expectation (of leading to diverging patterns) is misguided. The study of such diverging patterns promises to offer a new and intellectually richer angle on metaethics.

Margus Ott - Milline ontoloogia sobib komplekssetele adaptiivsetele süsteemidele?

Tallinna Ülikool

Kompleksseid Adaptiivseid Süsteeme (KAS) iseloomustab muuhulgas süsteemi avatus, heterogeensus, kontekstuaalsus, mittelineaarsus, emergentsus. See tähendab, et KAS pole kunagi ainult see, mis me temast käesolevalt tuvastame. Alati on ta paigutatud avaramasse süsteemi ning tema elemendid on seotud (ka) teiste elementidega, millega me ei osanud alguses arvestada, kuid mis võib avaldada ootamatult suurt mõju süsteemi käitumisele. See tähendab, et lisaks käesolevalt avalduvale ja tuvastatavale on KAS-il väesolev külge, mis on tema läbistuv hämar taust. Sellest läbistuvast väesolust volditakse lahti käesolevad seosed ja struktuurid, mille läbikäimine moodustab meie aegruumse maailma ning mille tagajärjel omakorda läbistuv väesolu teiseneb. Tunnetuse eesmärk on ühest küljest tuvastada nii palju käesolevaid aspekte ja seoseid kui võimalik, aga teisest küljest taibata nende läbistuvust ning hakatuslikke kalduvusi. Kättejõudnu valdaja ja hakatusliku taipaja.

Lars Panaro - The Last God as Heidegger's Answer to Nietzsche's Utterance "God is Dead"

University of Tartu

When Nietzsche uttered his devastating philosophical proclamation that "God is dead," he was not proposing anything new but merely poetically evoking the radical shift in the common European metaphysical comportment to existence that had already begun in at least as far back as the scientific revolution, but arguably beginning with Plato. This shift was one away from the church and God as the primary locus of meaning (values), and towards an increasingly nihilistic

worldview in which any intrinsic meaning for existence was seen to be an utter fabrication thereby necessitating that individuals create and live by new self-made values or perish in the wake of the loss of traditional values. For Nietzsche, God's death, may carry the connotation of "once and for all" but for Heidegger, this death is/was actually the prelude to the rebirth of a more authentic connection to the divine, which he named the last God (*Der Letzte Gott*). I will discuss Heidegger's concept of the last God from his posthumously published work *Contributions to Philosophy (of the Event)*. Specifically, I maintain that the last God is evocative of an anti-metaphysical understanding of, and encounter with, the divine.

Eduard Parhomenko - Aira Kaal – puhtal kujul Nõukogude filosoof *in potentia*?

Tartu Ülikool

Uurides Nõukogude-aegset filosoofiat Eestis, tõusetub küsimus sellel alal tegutsenute nõukogudelikkuses – nende kokkukõlamises marksismi-leninismi kui sovetiseerimise ideoloogiaga. See küsimus on valulik, kuna Nõukogude ühiskonnas oli just filosoofide tööks teritada marksism-leninism ideoloogilise võitluse intellektuaalse relvana vahedaks. Kõne alla tuleb aga Aira Kaal (1911-1988), keda mäletatakse luuletajana eeskätt. Tema artikkel „Formalismide idealistlikud juured“ (1950) on saanud lausa kurikuulsaks eesti luulekeele radikaalse kriitikaga stalinistlikus vaimus. Teen ettekandes katse tõlgendada Aira Kaalu keelekriitikat ja luulet ideoloogiliselt instrumentaliseeritud filosoofia väljendusena, huvitades seejuures Aira Kaalu nõukogudelikkuse afektiiv-ekstaatilisest algupärast. Aira Kaal oli Tartu ülikoolis õppinud filosoofiat peaaegsena (1931-40), pärast juunipööret suunatud marksismi-leninismi aspirantuuri TRÜs (1941) ning naasnuna Nõukogude tagalast TRÜ marksismi-leninismi kateedrisse vanemõpetajaks (1945-50). Tema dissertatsiooniprojekt: „Ideoloogia küsimused Eesti nõukogude kirjanduskriitikas“.

Aive Pevkur - Teadusprojektide eetika hindamine. Kuhu kadus eetika?

Tallinna Tehnikaülikool

Teadusuuringute läbiviimise eetika hindamine on üha enam juurdub praktika. Inimuuringu eetika hindamisel on juba enam kui poole sajandi pikkune traditsioon, inimesi kaasavates uuringutes on oluline tagada uuringus osalejate põhiõiguste ennetav kaitse. Kahjude vältimise üheks aspektiks on kaitsemeetmed inimese andmete kasutamisel ehk andmekaitse. Uue uurimismeetodina on lisandunud tervise suurandmete ja tehisintellekti (AI) kasutamine teadusuuringutes. Tehisintellekt on pakkunud võimsa tööriista terviseandmete analüüsimiseks, kuid sellega kaasnevad ka mitmed uut tüüpi probleemid (Andreotta et al., 2022; Elhassan & Arabi, 2024). Potentsiaalsete kahjude ettenägemine ja parimate tavade väljatöötamine ei ole edenenud tehnoloogia arenguga sama kiires tempos. Tavad, mida kasutatakse tervishoiuuringute eetika hindamisel on jäänud samasuguseks, nagu need olid enne tehisintellekti (Doerr & Meeder, 2022; Friesen et al., 2021) või andmekaitsete piirangute tulekut. Samas on uuringute läbiviimisega seotud eetilised riskid teisenenud, muutunud tehnoloogia-tundlikuks ja tehnoloogiamõjukaks. Nende arengute valguses on tekkinud kaks eetikaga seotud põhimõttelist küsimust, millest esimene on pigem tehnilist ja teine filosoofilist laadi. Esiteks, kas praegused teadusuuringute eetika hindamise meetmed, sealhulgas eetikakomiteed, on piisavad, et hinnata AI-ga või isikuandmetega seotud teadusprojekte ja ennustada võimalikke riske? Sellele küsimusele vastamiseks analüüsin ühe hiljutise uuringu tulemusi. Teine ja põhimõttelisem küsimus on see, et kas eetika hindamise ja eetikakomiteede tegevuses on veel eetikat? Väidan, et eetika hakkab kaduma. Enam ei toimu eetikaprintsiipide, väärtuste või hüvede kaalumist. Fookusesse tõuseb tehnilistele ja õiguslikele nõuetele vastamine. Ettekandes arutlen selle üle, kas teadusprojektide eetika hindamises on veel eetikat, kuhu see kaob ja kas teadusprojektide eetika hindamist on üldse vaja.

Viited:

Andreotta, A. J., Kirkham, N., & Rizzi, M. (2022). AI, big data, and the future of consent. *AI & SOCIETY*, 37(4), 1715-1728. <https://doi.org/10.1007/s00146-021-01262-5>

Doerr, M., & Meeder, S. (2022). Big Health Data Research and Group Harm: The Scope of IRB Review. *Ethics & Human Research*, 44(4), 34-38. <https://doi.org/10.1002/eahr.500130>

Elhassan, B. T., & Arabi, A. A. (2024). Ethical forethoughts on the use of artificial intelligence in medicine. *International Journal of Ethics and Systems*. <https://doi.org/10.1108/ijoes-08-2023-0190>

Friesen, P., Douglas-Jones, R., Marks, M., Pierce, R., Fletcher, K., Mishra, A.,...Sallamuddin, T. (2021). Governing AI-Driven Health Research: Are IRBs Up to the Task? *Ethics & Human Research*, 43(2), 35-42. <https://doi.org/10.1002/eahr.500085>

Jaanika Puusalu – Digitally Discouraged Political Participation

The Estonian Academy of Security Sciences

Estonia's aim of developing highly personalized digital services might be taken to signify a gradual decrease in the instances where residents need to engage with complex state processes. Instead, it might seem, the systems that underwrite the relevant digital solutions anonymously and specifically determine the most suitable actions and best solutions for every individual. With the promise of this hyper-personalised approach, comes the notion that the individual does not need to know for themselves how the public services operate nor need to participate in negotiating the values and principles they instantiate. Due to that seeming development, it is essential to ask whether these personalised digital services provide individuals with the means to exercise their democratic right of participation.

I address this question in four parts. First, I explain the concept of democratic participation. Second, I explain why participation is key to a *healthy* democratic society. Third, I introduce

examples of personalised digital services planned for Estonia to illustrate the kind of engagement with the state and societal processes such services are purported to enhance. Finally, I suggest that, given their intended functioning, these services may discourage individuals from participating in social decision-making processes. This is because greater personalisation can obscure (i) societal differences and diversity and (ii) the need to negotiate the values that underwrite public services. In conclusion, I suggest it is necessary to have more discussion of how technological development can enhance participation and the criteria for identifying when it will do so.

Vivian Puusepp - Budism ja vaba tahte probleem

Tartu Ülikool

Vaba tahte probleem õhtumaises filosoofias seisneb küsimuses, kas ja kuidas on ühitatavad väide, et maailm on deterministlik ja väide, et inimesel on vaba tahe ehk võime teha tõeliselt vabu valikuid. See küsimus on omakorda tihedalt seotud moraalse vastutuse küsimusega: kui eitada inimese vaba tahet, siis kas ja kuidas on võimalik inimest pidada vastutavaks oma tegude eest?

Budismi võib pidada deterministlikuks õpetuseks, kuna seal on keskseks kõikide asjade ja nähtuste sõltuvusliku tekkimise (paali k *paṭiccasamuppāda*) ehk kausaalsuse õpetus. Lisaks õpetab budism inimese ise või mina puudumist (*anattā*) ja seda, et kõik nähtused on omaolekust tühjad (*suññatā*). Esmapilgul tundub, et kui pole olemas püsivat mina või iset, kes otsuseid teeks, siis ei saa rääkida ka inimese vabast tahtest. Samas rõhutatakse paljudes budistlike pühakirjades inimese moraalsel vastutust, mis ilmneb eeskätt karma (*kamma*) õpetuses ja kõlbluse (*sīla*) rõhutamises: inimene peab endale teadvustama, et iga tema keha, kõne ja meelega tehtud tegu

toob kaasa vastava tagajärje ning püüdma Buddha dharma (*dhamma*) õppimise ja harjutamise kaudu hoiduda halbadest tegudest, vabaneda meeplekkidest ning püüelda seeläbi kannatustest vabanemise poole.

Budismis algupäraselt vaba tahte probleemi sellisel kujul ei tekkinud ning sellest pole suuremas osas budismi ajaloos juttu olnud. Küll aga on 21. sajandil lääne filosoofid, keda huvitab budism, ja budistid, keda huvitab lääne filosoofia, hakanud pead murdma selle üle, kuidas võiks budism vaba tahte probleemi suhtuda ja milliseid lahendusi sellele pakkuda. Oma ettekandes vaatlengi mõningaid võimalusi käsitleda vaba tahte probleemi budistlikust vaatenurgast.

Indrek Reiland - Understanding the Chinese Room Argument

University of Vienna

The goal of Searle's famous *Chinese Room* thought experiment was to establish that the sort of formal symbol manipulation computers engage in doesn't amount to thinking and hence human minds don't think by doing something like this either (Searle 1980). Most undergraduate students who encounter the thought experiment are convinced. However, the scholarly consensus seems to be that the argument based on it doesn't work (Cole 2020). Yet, it has always seemed to me that the real intuition behind the argument is poorly understood. My aim in this paper is to try to spell it out. A standard way of presenting the point of the thought experiment is that formal symbol manipulation doesn't amount to thinking because transitions based on form (*syntax*) are insufficient to make the symbols contentful (*semantics*). This is widely granted but thought to leave the idea that human minds think by engaging in formal symbol manipulation completely untouched. After all, the symbols could gain their content independently, perhaps via causal relations to the world (Fodor 1980). I suggest that the real intuition behind the argument is that

transitions based on form, even between contentful symbols, don't amount to the sort of thinking we do. Our thinking consists in transitions based on content.

References:

Cole, D. 2020. "The Chinese Room Argument". *Stanford Encyclopedia of Philosophy*, <https://plato.stanford.edu/entries/chinese-room/>

Fodor, J. 1980. "Searle on What Only Brains Can Do". *Behavioral and Brain Sciences*, 3, pp. 431-432

Searle, J. 1980. "Minds, Brains, and Programs". *Behavioral and Brain Sciences*, 3, pp. 417-424

Mario Rosentau - Keelest, mis on rohkem kui keel

Tartu Ülikool

Sissejuhatus

Veelkord keelelise teabe töötlemise meetodite üha kiirenevast arengust: lisan keelearengu varasemale 5-le astmele suured keelemudelid ja sünteetilise vahekeele.

Emergentsihüpotees

Eelmisel korral esitasin hüpoteesi, et ühel või teisel viisil ilmub kõiki inimkeeli, sh erialakeeli ühendav vahenduskeel: superkeel või metalekt.

Seekord esitan täiendavad loogilised, empiirilised ja pragmaatilised argumendid, miks kõikide keelte „emakeel“ on niivõrd otstarbekas, tõhus ja kasulik, et selle ilmumine on praktiliselt paratamatu.

Miks metalekt ilmub? Eeldused:

- Ükski inimese räägitav dialekt ei sobi kõikide inimkeelte vahenduskeeleks.
- Analüütilise filosoofia ja keeleteaduste koolkonnad on juba loonud vajaliku metodoloogia vahekeele kujundamiseks.
- Masinõpe on võimeline lihtsast näidismudelitest või keerukamast osamudelitest looma suuri mudeleid.
- Andmesüsteemidele on jõukohane koostada kõikehõlmavaid mõistestikke ja seisundikirjelduste kogumikke.
- Esmakordselt inimkonna ajaloos on keelekorpused talletatud ning hõlpsasti taas- ja ristkasutatavad.
- Sõnaraamatute koostamine juba käib mõistekeele ehk kunstliku vahekeele kaudu.
- Unistus ühisest keelest on igivana: nüüd on see võimalik väiksemaid keeli ohustamata ja neid hoopis edendades.

Miks metalekt ilmub? Motivaatorid:

- Kõik inimkeeled saavad olema rist-tõlgitavad.
- Suurte (kultuur)keelte domineeriv roll maailmas kaob ja iga liidestatud keel saab teistega võrdseks.
- Deduktiivsed arutlussüsteemid ja neid rakendavad teaduse, tehnika jt erialakeeled saavad vahekeele loomulikeks osisteks.
- Kõik kogutud teadmised (laias tähenduses) on võimendatult ristkasutatavad.
- Tekib elamismaailma täppiskeelemudel.
- Keeleoskus tõstis inimese metsikute looduseaduste vallast kultuuritarkuse valda; vahekeel kogub muidu igatepidi killustatud kultuuritarkuse kokku terviklikku, igaühele lubatud tarkusesalve.

Järeldused ja piirangud

- Vahekeel ei oleks uus *esperanto* ega „universaalne masinakeel“: pigem oleks tegu senise keelearengu kokkuvõttega – ja hüppelauaga tundmatusse...
- Endiselt jäävad kehtima tõlke määramatuse printsiip, määratlematud mõisted, suulise pärandi kaduvus, tõe kriteeriumite piiratus jpm.

Kadri Simm - Eesti arstid ja nende eetikatöö

Tartu Ülikool

Filosoofias vaadeldakse eetikat põhiliselt läbi argumentide ning teooriate prisma. Hiljutises uuringus seadsin aga eesmärgiks analüüsida eetikat kui praktikat, kasutades selleks Sarah Banksi „eetikatöö“ raamistikku. Banks (2016) defineerib eetikatööd kui jõupingutusi, mida spetsialistid teevad selleks, et tuvastada „olukordade eetilisel olulisi aspekte, arendada end heade praktikutena, töötada välja õige tegutsemisviis ja põhjendada, kes nad on ja mida nad on teinud“. Töö hõlmab selles kontekstis „psühholoogilisi ja kehalisi märkamise, tähelepanu, mõtlemise, suhtlemise ja sooritamise protsesse“, mis on suunatud teatud eetiliste vooruste kujunemisele ja kehastamisele ning eetiliste kohustuste täitmisele.

Uuringu empiiriliseks aluseks on Eesti arstidega läbi viidud intervjuud.

Riin Sirkel - Modernne stoitsism: selle võlu ja eripära

Tartu Ülikool

Antiiksest stoitsismist inspireeritud modernse stoitsismi liikumine on viimastel aastakümnetel kogunud jõudsalt populaarsust. Selle järgijate hulk kasvas pandeemia ajal hüppeliselt, nagu ka stoitsismi puudutava materjali hulk. Oma ettekandes plaanin arutleda esiteks selle üle, milles võiks seisneda modernse stoitsismi atraktiivsus, lähtudes liikumise juhtfiguuride (nt. Massimo Pigliucci) kirjeldustest. Teiseks on plaanis analüüsida seda, kuidas modernne stoitsism erineb antiiksest stoitsismist: millised antiikse stoitsismi aspektid on esile tõstetud (nt. meelerahu, ingl. *mindfulness*) ja millised on tahaplaanile jäänud (nt. voooruslikkus, targa ideaal).

Henrik Sova - Kuidas tehakse ulmes usutavaks, et võõras tõepoolest kõneleb?

Tartu Ülikool

Ma näitlikustan oma ettekandes, kuidas ulmeteose analüüs võiks toimida filosoofilise argumendina.

Ulmes on keskne tuttava maailma ja kognitiivselt võõritava noovumi (nt tulnukas) vaheline dialektika (Tomberg (2023) „Kuidas täita soovi“). Ulmele on iseloomulik noovumi usutavus – lugeja adub, kuidas noovum on põhimõtteliselt võimalik tema kaasaja teaduslik-tehniliste arusaamade raames, mida ekstrapoleeritakse realistlikult, st fantastikasse liialdamata. Noovumi usutavaks muutmist võiks nimetada noovumi kodustamiseks. Seeläbi paljastab tuttava ja võõra pingevälja asetatud noovum midagi lugeja tegeliku maailma kohta (lk 88—89).

Oma ettekandes keskendun Sue Burke'i ulmeromaani „Semiosis“ (2018) näitel olukorrale, kus keskne noovum on seotud tähendusliku kõnega. „Semiosises“ on põhi-noovumiks kõnelev bambus. Ma põhjendan, kuidas selle noovumi kodustamisprotsessi – misläbi muutub usutavaks, et bambus edastab tõepoolest tähenduslikke väiteid, ja see on tegeliku maailma tõsiasjade järgi usutav – analüüs ütleb midagi tegeliku maailma tähendusprotsesside kohta. Täpsemalt seda, et tähenduslik kõne on tihedalt seotud *praktilise mõistusega (practical reason)*, mis on võime oma tegusid *põhjendada*. Ma näitlikustan „Semiosise“ abil, kuidas just praktilise arutlusvõime puudumine tekitab umbusku selles, et noovum tõesti kõneleb, – ja vastupidi.

Seega „Semiosise“ strateegia tegemaks usutavaks, et võõras tõepoolest kõneleb (st päriselt edastab väiteid, mitte ainult ei imiteeri väidete edastamist), viitab sellele, et tähenduslik kõne on seotud ennekõike praktilise arutlusvõime omistamisega, mitte aga näiteks inimesetaolisuse või maailma representeerimisega. Keelefilosoofia, mis praktilise mõistuse ja väitmise seose keskele kohale tõstab, on Robert Brandomi inferentsialism („Making it Explicit“ (1994)). Niisiis võiks keelenähtustele keskendunud ulmeromaanide sellised analüüsitulemused toimida omamoodi argumendina inferentsialistlike keelekäsituste kasuks.

Jay Zameska - A Harm-Based Approach to Defining Disease Under Conceptual Uncertainty

Jagiellonian University (Poland)

The concept of disease remains controversial, with no clear consensus on necessary and sufficient criteria. Naturalist, normativist, and hybrid theories compete, but none have fully resolved the debate. In contrast, there is widespread agreement about the disvalue of harm, particularly in medicine and public health. I suggest that this asymmetry between the uncertainty of disease criteria and the certainty of harm's badness has important implications. Specifically, I

argue that since we're uncertain about which theory of disease is correct, but we're certain that harm is bad and should be reduced, we should favor harm-inclusive definitions. They are never worse and sometimes better than harm-exclusive definitions, so they dominate under uncertainty, in a decision-theoretical sense. Favoring harm-inclusive definitions guarantees that we avoid the error of neglecting genuinely harmful conditions due to a lack of consensus over the role of biological dysfunction or statistical normality. Harm-inclusive definitions align with patient-centered approaches by focusing on suffering and promoting trust. Importantly, this is not an argument that harm is the only valid criterion for disease or that harm is conceptually necessary for defining disease. Rather, given the uncertainty around disease criteria and the undisputed badness of harm, I argue that harm-inclusive definitions provide a rational "hedge" against the unequal epistemic risks arising from conceptual ambiguity around disease. As such, harm-inclusive definitions are a way to manage epistemic risk and minimize the expected costs of being wrong about the concept of disease.

Pii Telakivi - Between Artifact and Therapist: The Dual Nature of Chatbot Therapy

University of Turku & University of Helsinki

Mental health problems are increasing globally, and many are placing their hopes in Conversational Artificial Intelligence (CAI), better known as “therapy chatbots”. They can be beneficial with a limited set of functions; for example, they can sometimes recognize detrimental patterns better than a human therapist. However, current therapy chatbots lack what is often considered the most crucial prerequisite or ‘common element’ of the success of therapy, namely the therapeutic relationship between two autonomous agents. Thus, how should they be

perceived? Our ethical and normative requirements for therapy chatbots are determined by whether we give them the role of a tool or of an agent. Since CAI's lack the prerequisites for therapeutic alliance, they shouldn't be classified as digital therapists. They lack intentionality, understanding of social practices and context, and they can only mimic conversations on a limited number of topics without understanding the concepts they use. Since CAIs are not moral agents, they shouldn't be given a role that requires moral agency – and hence they shouldn't be classified as (digital) therapists. Yet, categorizing them solely as tools would overlook their agential features, patients' strong tendency to anthropomorphize them, and their potentially strong transformative power on psychotherapy. Instead, I suggest they should be seen neither as mere tools, nor as full agents, but rather on a continuum between an artifact and a therapist: as *cognitive-affective tools* (Grodniewicz & Hohol 2024) that can be used to scaffold mental health by facilitating cognitive tasks and regulating affective states.

Uku Tooming - Vaimsete protsesside individueerimise episteemilised järeldused

Tartu Ülikool

Ettekande küsimuseks on, kuidas eristada mälu, kujutlemist ja järeldamist kui episteemilise õigustuse allikaid. Kaasaegses epistemoloogias on peetud osasid allikaid generatiivseteks ses mõttes, et õigustus, mida nad pakuvad, ei pärine muudest allikatest. Teiselt poolt on peetud osasid allikaid preservatiivseteks ses mõttes, et õigustus, mida nad pakuvad, on seletatav mingist muust allikast pärineva õigustuse kaudu. Näiteks taju on peetud enamasti generatiivseks, samas kui mälu on peetud preservatiivseks õigustusallikaks.

Mu argument ettekandes on, et see, kas mingit psühholoogilist protsessi pidada episteemiliselt generatiivseks või preservatiivseks, sõltub sellest, kuidas see protsess on individueeritud. Näiteks juhul kui protsessi individueerida selle alusel, kas tegu on stiimulist sõltuva või sõltumatu protsessiga, on võimalik eristada taju kui stiimulist sõltuvat episteemiliselt generatiivset protsessi kõigist muudest allikatest, mis sellisest individuatsioonist lähtuvalt on episteemiliselt preservatiivsed. Kui näiteks protsessi individueerida selle alusel, kas ta allub tajulistele piirangutele, siis on nii taju, episoodiline mälu kui ka sensoorne kujutus episteemiliselt generatiivsed protsessid, vastanduses järeldamisele kui episteemiliselt preservatiivsele protsessile. Teadvustatud kontrollist lähtuva individuatsiooni puhul on aga episoodilise mälu episteemiline generatiivsus sensoorse kujutluse episteemilisest preservatiivsusest selgelt eristatav.

Ettekande struktuur on järgnev. Kõigepealt tutvustan eristust preservatiivsete ja generatiivsete allikate vahel ning visandan mõttekäigu selle kasuks, et mälu, kujutus ja järeldus on kõik preservatiivsed allikad. Seejärel problematiseerin selle mõttekäigu, näidates, kuidas vastus küsimusele, kas protsess on episteemiliselt generatiivne või mitte, sõltub selle individueerimisviisist. Olles eristanud relevantseid individueerimisviisid, näitan seejärel, kuidas nad võimaldavat õigustada hierarhiat episteemilises jõus erinevate õigustusallikate vahel.

Eduardo Torres - 'P*de!' An Ordinary Language Analysis of an Estonian Slur

Trinity College Dublin

This paper presents a reflective analysis of the Estonian slur 'pederast,' examining its semantic content and sociocultural implications within the Estonian-speaking context. Going all the way back to the Ancient Greek practice of pederasty, the term 'pederast' and its common form 'pede' perpetuate dangerous stereotypes by conflating male homosexuality with child molesting (Salter, 2018). Inspired by the Ordinary Language tradition, this study intertwines semantic and sociolinguistic dimensions to explore the pejorative nature of 'pede.'

Based on Jeshion's (2021) taxonomy, the analysis delves into the derogatory components embedded in the term, highlighting its essentializing and reductive implications (Jeshion, 2013; Neufeld, 2019). The study sheds light on how this slur encapsulates patriarchal and misogynistic ideologies, functioning as a tool of gender policing (Ashwell, 2016). Consequently, the paper proposes a dual classification for 'pede' as both a canonical-descriptive slur and a gendered slur.

Ultimately, the comparison with the English equivalent 'faggot' reveals subtle divergences in meaning and usage, addressing the challenges of reclamation within the Estonian cultural and linguistic context.

Triin Tuulas - Re-defining the State in the digital era

Alumnus of TalTech, e-gov technologies

Although commonly used, diverse interpretations of the terms 'digital State', 'e-State', and 'virtual State' are found in the Estonian public space. They are also often used interchangeably or are confused with e-government or digital society. This observation led me to question what we are building as a State or society — an e-government, a virtual State, or a digital society. Is the State evolving into an integrated or distinct entity within cyberspace? Are the physical and virtual States functioning independently or as a unified whole? Are traditional State functions necessary in cyberspace? These questions align with Kempeneer and Heylen's recent claim that, despite technological advancements and significant investments, the virtual State envisioned by Jane Fountain over two decades ago remains unrealized.

I hypothesize that clearly defined terms help us understand and achieve our goals collectively. Hence, I conducted a systematic literature review on the terms 'digital State', 'e-State', and 'virtual State' to understand their interpretation and usage. This (unique) work revealed no

shared clear definition for any of these terms, but ‘e-State’ and ‘digital State’ have similar interpretations and can be treated as synonyms. The term ‘virtual State’ is broader and more contentious, often seen as an overarching category for ‘e-State’ and ‘digital State’. In this talk, I aim to present the findings of this research regarding the definition of these terms, their historical development, their geographical usage, and the context which motivated them. This could be the new material for the (re-)definition of the State in the digital era.

Marek Volt - Kuidas kaitsta kunstnikukeskset immoralismi?

Tartu Ülikool

Kõik seni teada immoralismivormid on olnud teosekesksed: kunstiteos on kunstiliselt/esteetiliselt hea (või parem) teose moraalse defekti (ebamoraalse perspektiivi (nt Kieran), ebamoraalse karakteri (nt Eaton) tõttu.

Ettekandes vaagitakse *kunstnikukeskse* immoralismi väljavaateid:

- Kas leidub kunstiteoseid, mis on kunstiliselt/esteetiliselt head (paremad) kunstniku ebamoraalsuse tõttu?
- Mida tähendab väita, et teos on kunstiliselt/esteetiliselt parem kunstniku ebamoraalsuse tõttu?
- Kas ja mil viisil saab kunstniku pahelisuus panustada teose kunstilist/esteetilist väärtust?

Kirjandus:

- Archer, A. & Matheson, B. 2022. *Honouring and Admiring the Immoral: An Ethical Guide*. Routledge.
- Bartel, C. 2019. Ordinary Monsters: Ethical Criticism and the Lives of Artists. – *Contemporary Aesthetics* 17.
- Dederer, C. 2023. *Monsters: A Fan's dilemma*. Knopf.
- Eaton, A. W. 2012. Robust Immoralism. – *The Journal of Aesthetics and Art Criticism* 70.
- Harold, J. 2020. *Dangerous Art: On Moral Criticism of Artworks*. OUP.
- Jacobson, D. 1997. In Praise of Immoral Art. – *Philosophical Topics* 25.
- John, E. 2006. Artistic Value and Opportunistic Moralism. – *Contemporary Debates in Aesthetics and the Philosophy of Art*. Ed. By M. Kieran. Blackwell.
- Kieran, M. 2003. Forbidden Knowledge: The Challenge of Immoralism. – *Art and Morality*. Eds. J. L. Bermudez & S. Gardner. Routledge.
- Kieran, M. 2006. Art, Morality, and Ethics: On the (Im)moral Character of Art Works and Inter-Relations to Artistic Value. – *Philosophy Compass* 1.
- Li, Z. 2021. Immorality and Transgressive Art: An Argument for Immoralism in the Philosophy of Art – *Philosophical Quarterly* 71.
- Nannicelli, T. 2020. *Artistic Creation and Ethical Criticism*. OUP.
- Stecker, R. 2008. Immoralism and the Anti-Theoretical View. – *British Journal of Aesthetics* 48.
- Stoner, I. 2019. Dealbreakers and the Work of Immoral Artists. – *Journal of the American Philosophical Association* 9.
- Willard, M. B. 2021. *Why It's OK to Enjoy the Work of Immoral Artists*. Routledge.

Sümposium I/Symposium I:

Madis Kõivu pärandi uurimine - Aare Pilv, Luule Epner, Jaan Kangilaski

Plenaardiskussioon Madis Kõivu pärandi uurimise teemal. Viimastel kuudel on Aare Pilve jt eestvõttel välja käidud initsiatiiv MK käsikirjade ja filosoofilis-kirjandusliku pärandi uurimiseks. Käesolevaga teen ettepaneku arutada seda temaatikat EFAKi raames võimalikult kaasavas vormis.

MK pärandi süstemaatiline uurimine nõuab erilist tähelepanu ja tundlikkust, mistõttu on õigustatud Eesti filosoofide laiem tähelepanu. Kirjandusmuuseumis uurimist ootavad käsikirjad nõuavad asjatundlikku tähelepanu ning nende filosoofilise sisu eritlemine spetsiifilist eritelu. Sestap pakume filosoofide seas olulise teema käsitlemiseks kaasavat vormi, mis maksimeeriks kompetentsi tõhusat kaasamist.

Kirjandusteaduslikku perspektiivi esindaks Aare Pilv, teatriteaduslikku perspektiivi esindaks Luule Epner ja filosoofilist perspektiivi esindaks Jaan Kangilaski.

Sümposium II/ Symposium II:

The Place of Logic - Amirouche Moktefi, Tarmo Uustalu, Tanel Tammet

The discipline of logic has a long history. Its formal expression dates back (at least) to Aristotle. It is known, albeit sometimes disputed, that Kant believed the discipline to be completed in his time. Yet, it has since gone through key transformations which led to the shaping of modern logic. It may be said that logic is today a somewhat hybrid discipline at the intersection of

philosophy, mathematics and computer science. It also plays an important role in areas such as cognitive sciences, psychology, artificial intelligence, linguistics, law, education, and others.

This dispersion can be observed in the recent development of logic as a field of study in Estonia. Indeed, logical inquiries are established in all Estonian universities with varied disciplinary perspectives. For instance, mathematical and computer science approaches were established in the work of Rein Prank, Ants Tauts, Peeter Lorents, Grigori Mints and others while philosophical perspectives are met with in the seminar of analytical philosophy initiated by Madis Kõiv at the University of Tartu.

This dispersion makes it difficult for the modern learner to acquire an exhaustive and integrated view of the field. However, a dialogue between these disciplines is both possible and desirable. It was precisely this motivation that guided the organisation of an annual ‘Logic in Estonia’ event since 2021, traditionally held at the Academy of Sciences. This symposium is conceived as an additional step in this direction. It aims at gathering multidisciplinary approaches to logic and to specifically address its hybrid and dynamic nature.

For the purpose, three talks are proposed. Amirouche Moktefi will address some of the challenges one encounters in teaching logic to students from other disciplines. This ‘otherness’ problem is familiar to philosophers who teach their discipline in science and engineering schools. Why study logic if it is not part of the discipline which is the object of the study program? This issue will be addressed through an examination of some metaphors for learning. Tarmo Uustalu will talk about how the tradition of mathematical logic (including logics for artificial intelligence) shaped in Tartu and Tallinn, focusing on the life and work of Grigori Mints. Tanel Tammet will talk about the issues of constructing AI systems capable of commonsense reasoning, arguing for the need to combine symbolic logic and neural network approaches and demonstrating this in action on a nonmonotonic reasoner handling uncertainty quantified in terms of confidences and interacting with the user in natural language.

Schedule:

Amirouche Moktefi (Tallinn University of Technology), “Where is logic?”

Tarmo Uustalu (Tallinn University of Technology), “The story of mathematical logic in Estonia”

Tanel Tammet (Tallinn University of Technology), “Neurosymbolic commonsense reasoning”